

# deltagande demokrati

## Texthäfte 3

### Att styra med deltagande demokrati

- Gräsrotter och folkom röstningar i den bolivarianska revolutionen
- Decentraliseringsreformer i Kerala
- Globaliseringen utmanar demokratin – makten rör på sig
- Pariskommunen

### Studiematerial om Deltagande Demokrati

Framtaget av America Vera-Zavala på uppdrag av  
Vänsterns Internationella Forum augusti 2005

Formgivning och sättning Pål Brunnström

språk: svenska, finns även på engelska och spanska

Samtliga häften kan laddas ned på

[www.vansternsinternationellaforum.se](http://www.vansternsinternationellaforum.se)

# Gräsrotter och folkomröstningar i den bolivarianska revolutionen

Jag tänker presentera en översikt över hur vi ser på begreppet deltagande demokrati. Jag kommer att ta upp några specifika aspekter, och tala om vad vi åstadkommit i en organisk process för att utveckla den deltagande demokratin. Bakgrunden är den djupa kris landet hamnar i från 1970- och 80-talen. Krisen gällde även den representativa demokratin. Vi har lagt några milstolpar bakom oss under den tiden.

1989 blev situationen mycket dramatisk, det var vad man kallar "El Caracaso" över hela världen, slaget i Caracas. Det var en folklig resning mot regeringens chockpolitik, för att, som de sa, få ordning på landet. Vad som hände är fortfarande inte är riktigt klarlagt. Vi vet ännu inte hur många människor som deltog i den folkliga resningen och hur många som dog.

I början av 1992 ledde nuvarande presidenten Chávez en militär revolt. Det var något som man faktiskt såg komma. Samma år i november 1992 blev det en ny militär resning och det blev allt tydligare att något nytt och annorlunda måste byggas upp. Det tog sig senare uttryck i det alternativ väljarna fick i presidentvalet 1998.

I upproret hade både unga militärer och civila deltagit. De såg sedan allt mer behovet av att skapa något nytt, men inte längre att gå upprorsvägen utan använda sig av de demokratiska medlen för att få folk att delta och bygga upp en annan värld, en ny värld.

Efter segern i presidentvalet var tanken att omstöpa republiken och på det sättet få igång en demokratisk process för att återuppbygga det venezolanska samhället, som var fullständigt kört i botten. Denna omvandling av republiken förutsatte en ny grundlag där det politiska projektet fick sitt konkreta uttryck. Med detta arbetade man fram till valet 1998.

Föredrag av Bernarda Herrera, socialarbetare, Kvinnornas utvecklingsbank (Banco de Desarrollo de la Mujer), Caracas, Venezuela

Från den internationella konferensen om Deltagande Demokrati, organiserad av Vänsterns Internationella Forum tillsammans med ABF Stockholm och Centrum för Marxistiska Samhällsstudier 9 – 10 oktober, 2004. ABF-huset i Stockholm. Transkriberad av Stefan Sjöberg. Redigerad av Eva Björklund, America Vera-Zavala.

I december det året vann Hugo Rafael Chávez med 86 procent majoritet.

När vi på det viset vunnit regeringsmakten inleddes det hårda arbetet. Vi ägnade oss åt en mängd olika verksamheter och aktioner. Vi försökte komma fram till former för att bygga upp det nya samhället. Det vi ville var att få till stånd en grundlag som juridisk grund för att bygga samhället. Så förbereddes den första folkomröstningen. Regeringen vände sig till folket för att ta reda på om den samhällsmodell som vi hade föreslagit var folkets önskan och om den skulle fastställas i en ny grundlag. Det tog ganska lång tid att förbereda med debatter och diskussion, också med oppositionen som hela tiden var motståndare, som benämningen ju visar på. De kände på sig vad som var under uppsegling.

Då, i april 1999, hölls folkomröstning om det behövdes en ny grundlag eller inte, och om folket skulle vara den konstituerande kraften i detta. Då fick vi 90 procent av rösterna för vårt projekt. 90 procent ville alltså ha en ny grundlag. 60 procent avstod från att rösta, men 90 procent var ändå en betydande siffra. 25 juli valdes sedan 131 medlemmar till den konstituerande församlingen, av över 1180 kandidater. Hugo Chávez Frias parti fick majoritet i den församlingen också, naturligt nog. Och den fick 180 dagar på sig att utarbeta grundlagsförslaget.

Processen intensifierades när allt fler deltog och nu har vi denna författning där begreppet deltagande är grundläggande, att folket ska ha huvudrollen. Befolkningen deltog redan i över 100.000 diskussionsgrupper i hela landet och kom med olika förslag. Överallt diskuterades vad grundlagen skulle omfatta och började därmed ge liv åt detta begrepp, med de deltagande medborgarna i huvudrollen. Den konstituerande församlingen bestod av 21 olika arbetsutskott. Varje hade sitt tema, vi hade ett utskott för mänskliga rättigheter, ett annat för ursprungsbefolkningens rättigheter, erkännandet av ursprungsbefolkningens samhällen, ett utskott för kvinnofrågor och så vidare. Där utarbetades de regler som borde finnas med i grundlagen.

Texterna arbetades alltså fram i kollektivt. En mängd olika delförslag kom fram, och även mer övergripande förslag. Till exempel har vi förslaget från ett vänsterparti, det socialistiska förbundet, som diskuterades i olika grupper och stöptes om i olika omgångar och togs sedan upp i konstituerande församlingen. Vår president lade också fram ett övergripande grundlagsförslag. På det sättet fick folk möjligheter att komma med helhetsförslag eller delförslag från alla möjliga håll och sedan inrättade församlingen en grupp som besökte alla landsdelar och kommuner. Där hämtade de in de förslag som kommit fram i de diskussioner som förts på olika håll.

En viktig sak som finns med i vår grundlag, som ett resultat av alla de här diskussionerna, är artikel 188 där kvinnornas arbete, alltså det hemarbete som kvinnorna står för – det är ju så, i alla fall i Venezuela, att det är vi kvinnor som sköter hemtjänsten – erkänns som ett arbete som leder till mervärde. Därmed erkändes att det vi gör i hemmet har ett reellt värde och att det bidrar till BNP trots att det inte finns med i de normala statistiska uppgifterna. Det är en av de viktigaste aspekterna. Några tog upp att det ta borde ersättas med pengar, men kvinnorna sa att nej, det är inte det vi vill ha. Vi vill ha samhällelig trygghet för kvinnorna och erkännande av deras arbetsinsats. Det var inte pengar man ville ha.

Med tiden fick hela rörelsen mer kött på benen. Det teoretiska begreppet medborgardeltagande tog sig alltmer konkreta former. Folkets huvudrollsinnehav blev verklighet. Besluten började fattas på det lokala planet och meningen med deltagardemokratien är ju att fatta beslut.

När grundlagsförslaget till slut var färdigt genomfördes den 15 december en andra folkomröstning som en konsekvens av den första. Grundlagsförslaget skulle underställas folkets vilja. Man skulle ta reda på hur stor andel av folket som var för denna grundlagstext.

På omröstningsdagen och dagarna innan inträffade en stor tragedi, en naturkatastrof, nära huvudstaden, men trots detta röstade 71 procent för detta. Trots oppositionens alla försök

fick deras nej stöd bara av 28,22 procent av väljarna. Det var naturligtvis en mycket stor seger för ja-sidan.

Sedan grundlagen godkännts inleddes en stor mobilisering som fortfarande pågår. Det handlar om att i praktiken genomföra det som hade skrivits in i grundlagen. Det handlar om att göra alla dessa begrepp verkliga, med deltagande demokrati där folket spelar huvudrollen, att makten skall närma sig folket och så vidare. I grundlagen står också att staten ska skapa förutsättningar för att detta ska fungera. Med den stora arbetslöshet som rådde handlade det också om hur man skulle skapa ett värdigt arbete och värdiga förhållanden för folket. Det handlade om utbildning och arbete som motorer för dynamik i samhället.

Sedan fördjupades införandet av grundlagen regler och genomfördes i organisatoriska former. Ekonomin blev naturligtvis en oerhört viktig dimension i detta. Vi fick uppleva hur oppositionen började försöka vända utvecklingen tillbaka och avbryta den här processen som vi deltagit i under så lång tid. Men folket krävde av presidenten att genomföra vissa lagar, 49 lagar av ekonomiskt innebörd för att få dynamik i ekonomin. Vi införde en särskild lag om kooperativ samt en lag om mikroorganisering för att skapa möjligheter för de sektorer som varit uteslutna ur det ekonomiska livet eftersom de inte haft några pengar att satsa i företag. De skulle få tillgång till lån i ett offentligt mikro-kreditsystem. Det fanns tidigare i privat bankregi men kompletterades nu med ett offentligt system. Nationalförsamlingen antog också en jordreformlag, en fiskereformlag och så vidare. Det var lagar som skulle ge förutsättningar för deltagande demokrati även inom det ekonomiska livet. Folk har nu alltså rätt att delta på alla områden, det politiska, det sociala och det politiska området. Det finns ingen dimension av samhällslivet som är utesluten från denna deltagande demokrati. Ny organisationsformer infördes, bland annat så kallade medborgarförsamlingar. Det är en organisationstyp som kan inrättas inom vilket område som helst där man beslut fattas. Bland dessa nya organisationsformer har vi också det som kallas det "lokala folkliga planeringsrådet" som är lite grand

kopierat från det system som har gällt i Brasilien under lång tid. Jag tror det var Porto Alegre som började med systemet och nu har vi också infört i vår grundlag dessa lokala folkliga planeringsråd, där kommunens angelägenheter planeras. Det finns på olika nivåer, i grannskapet, på kommunalnivån och på den kommunala nivån. Det ger därmed olika möjligheter att delta. Ju närmare man kommer människorna desto större möjligheter får de naturligtvis att delta aktivt i byggandet av landet.

Som sagts tidigare har vi utöver möjligheterna att delta i näringslivssammanhang, i det politiska sammanhanget, i kulturen och alla dimensioner av samhällslivet, också möjlighet att vara med och kontrollera den offentliga förvaltningen. Vi har avlönade offentliga tjänstemän och icke avlönade sådana. Hela Venezuelas befolkning har rätt att delta även i kontrollen. Vi håller också på att göra en utvärdering. För närvarande finns ett stort intresse att införa ett permanent organ för detta. Men det finns ganska stora motsättningar på området. Som någon sa i paneldiskussionen igår, i den här processen händer det ofta att politiker söker upp människor och vänder sig till dem men det är inte alltid det leder till någon verklig makt för folk. Men jag tror faktiskt att det här förstärker folks möjligheter. Men det förekommer också motsägelsefulla tendenser i processer.

Vi försöker nu bygga upp 335 lokala centra för samhällsplaneringen och med det senaste inslaget att också utöva kontroll. Man talar om en slags social revisionsinstans som ett sätt att bekämpa korruptionen. Vi har en kvinnoutvecklingsbank och där handlar det om att få kontroll över hur mikro-krediterna fördelas. Sedan juni 2002 har formerna för denna samhällsplanering utvecklats och hur man ska välja dem som ska delta på olika nivåer.

Vi håller också på att bygga upp själva kärnan i den här nya modellen, som vi kallar den femte republiken. Kärnan i detta är ekonomin, en solidarisk social ekonomi som grundas på samarbete. En kooperativ modell som byggs upp parallellt med den kapitalistiska ekonomin som det i realiteten inte går att bortse ifrån. Men andra ekonomiska former söks och kooperativen kommer att bli dominerande.

Halva presidentperioden har gått och oppositionen har försökt med alla medel innefattande militär verksamhet för att stoppa processen. Trots det har vi genomfört ännu en folkomröstning. Den 15 augusti ägde den rum. Frågan var om man ville att president Hugo Chávez Frias skulle avgå. Det blev nej, vi vill inte att han ska gå. Vi var 60 procent som ville han honom kvar.

För att organisatoriskt driva på processen har vi ibland använt militär liknelser och vi talade om att vi hade valförband knutna till valnämnderna. Militära patruller skyddade vallokalerna men valförbanden var civila aktionsgrupper som tog direkt kontakt med folk med uppsökande verksamhet som jag tycker hade ganska goda effekter. Det ledde till massiv uppslutning i bostadsområdena där folk lever.

De tre stora folkomröstningarna med allt som hände dessemellan har varit tillfällen att vidareutveckla och genomföra folksuveränitetsbegreppet och bygga upp samhället. Venezuela är inne i en omvandlingsperiod och vi söker hela tiden efter former för hur människor ska kunna få huvudrollen i den deltagande demokratin, och hur detta ska förverkligas.

**UTFRÅGARE: EVA BJÖRKLUND, LEDAMOT I VIF:S STYRELSE, LATIN-AMERIKAEXPERT.** I fallet Venezuela är det ju fråga om en omvandling av systemet. En revolutionär process, vilket skiljer Venezuela från de andra fallen vi tagit upp under de här båda dagarna. Jag skulle vilja att du lite mer på djupet gick in på vilken roll folkomröstningarna har spelat för att mobilisera människor och för att utveckla den deltagande demokratin. Ni har ju haft tre folkomröstningar. Hur har de påverkat utvecklingen av den deltagande demokratin, i meningen att skapa hopp hos människor om att verkligen kunna göra sin röst hörd och verkligen få påverka och förändra.

**BERNARDA HERRERA:** Det har precis som Eva säger varit viktigt för att utveckla hopp hos människor. När möjligheten att ställa frågor under folkomröstning har utnyttjats har befolkningen verkligen slutit upp. De har deltagit i debatter och sedan i

praktiken genomfört processen. De breda folklagren har deltagit i diskussionen. Visst kan det variera i styrka på olika håll men jag tycker det har mobiliserat människor. Jag tänker speciellt på folkomröstningen om grundlagen. Utöver att den mobiliserade människor ledde den också till att man utbildade människor, så att alla kom med i debatten om hur man vill bygga upp sitt samhälle.

Detta sätt att diskutera grundlagsförslaget med hela folket tycker jag liknar väldigt mycket det man gjorde på Kuba 1975, när man tog upp grundlagsförslaget till diskussion med hela befolkningen inför folkomröstningen. Det har också varit fallet i Sydafrika, att man på det sättet förde en bred diskussion som en del av folkbildningen. Att verkligen få med alla medborgare på ett värdigt sätt i den politiska processen. Det är naturligtvis stora skillnader. På Kuba hade man en mycket längre process. De hade längre tid på sig att fundera igenom de här frågorna. Det var väl femton år eller så de ägnade åt detta. Vi var tvungna att genomföra det på sex månader. Det har ganska stor betydelse. Men det ledde verkligen till att behovet väcktes bland folk att fundera kring de här frågorna. Det gav en första impuls till hela den utbildningsprocess som pågår. Tiden var naturligtvis mycket kort, vi fick 180 dagar på oss att skriva ihop grundlagsförslaget. Men egentligen menar vi att den konstituerande processen påbörjades 27 februari 1982. Men de olika förslagen till skrivningar i grundlagen, organisationsformerna och det teoretiska arbetet, skedde egentligen i allt väsentligt under 1999. Vi lyckades mobilisera människor kring de här frågorna och redan nu talar man om att grundlagen behöver reformeras.

**EVA BJÖRKLUND:** Jag tänkte fortsätta prata om grundlagen, och fråga dig, vad är det i den som är viktigast för att lägga grunden till en verklig deltagande demokrati? Vad är det för artiklar, vilka paragrafer finns, som främjar den deltagande demokratin?

**BERNARDA HERRERA:** För oss är grundlagen det stora politiska projektet. Där står vad det är för samhälle vi vill ha. Vi har till exempel artikel 72, där det står att alla har rätt och plikt att delta i de olika etapperna, i processen, i den offentliga förvaltningen. Alla har möjlighet att delta i styret. Det är den möjlighet vi har att effektivt utöva vår folksuveränitet. Sedan har vi artikel 70 med de olika formerna för hur man kan delta. En artikel gäller den kommunala förvaltningen, där det handlar om att överföra tjänster och administration och även resurser till lokalsamhällena och skapa sådana kommuner och lokalsamhällen som kan ta över. Decentraliseringen är också den nationella politik som ska råda för att närma makten till folket så mycket som möjligt och fördjupa demokratin. Vi kommer säkert få in många fler artiklar i vår grundlag. Det är en övergripande text, med en mängd olika artiklar som talar om deltagande demokrati. De mest konkreta punkter där finns kanske just i de artiklar jag nämnde.

**EVA BJÖRKLUND:** I Caracas arbetar man på en kommunal grundlag också, som är relaterad till den deltagande demokratin. Kan du säga något om vad som finns i det förslaget till kommunal grundlag, som går längre än den nationella?

**BERNARDA HERRERA:** Att den går längre kanske jag inte skulle säga. Det är snarare så att den ger konkreta former för den lokala nivån, konkreta former för Bolivarianismen på kommunal nivå. Jag tänker nu på en del av Caracas, där vi tänkt ändra namnet. Hittills heter det Municipio Libertador (Befriarkommunen). Nu vill man lägga till "den bolivarianska". Andra menar att det är onödigt att säga Municipio Bolivariano Libertador, att det är en självklarhet att det är en bolivariansk kommun. Men det handlar om att ge Bolívar en framskjuten ställning i kommunens namn.

När det gäller deltagande demokratin inrättade vi under år 2001 och 2002 en konstituerande kommunal församling där alla kommundelar fick vara med. Det är inte avslutat än. Vi har

ett utkast till förslag till kommunal grundlag. Det kommer vi att ta upp igen nästa år.

**EVA BJÖRKLUND:** En sak jag inte har riktigt klar för mig, men som är mycket intressant, är relationerna mellan den formella demokratin, med tanke på de kommunala och nationella församlingar där politiska partier deltar, och inrättandet av medborgarförsamlingar och kommundelsråd och så vidare. I Belém har vi ju hört talas om hur budgetdemokratin fungerar. Där man har liksom en parallell organisationsstruktur för att ta upp budgetfrågor och andra frågor. Sedan tas detta upp med kommunstyrelsen eller andra nivåer. Jag skulle vilja höra om det i Venezuela finns något sådant i kommunerna. Om det finns någon formell struktur och parallellt med denna en annan struktur. Och så skulle jag vilja höra hur partierna fungerar inom det här systemet. För vi vet ju att på regeringssidan finns det flera partier.

**BERNARDA HERRERA:** Nu är vi mitt inne i utvecklingsprocessen. Det gör att det är väldigt mycket kvar att avgöra och putsa på under en ganska lång tid. Den organisatoriska processen kan nog utvecklas på medellång sikt, kanske fem år eller så. Då tror jag vi kan ha fått klart för oss hur vi vill utforma den. Men det handlar inte om att inrätta parallella organisationer. Det handlar om att de ska vara en del av styret helt enkelt. Det är skillnaden till syskonlandet Brasilien. Och i Uruguay tror jag också man diskuterar detta med deltagande budgetprocess. Men det är ett initiativ som bara vissa grupper stått för. Hos oss måste ett sådant deltagande finnas, för det finns i grundlagen.

Sedan frågar du om partiernas roll. Jag hör till dem som anser att partier är nödvändiga och har en mycket viktig roll att fylla i samhället. Men ibland kanske man kan säga att partierna förhåller arbetet lite grand, på det sättet att ibland förhindrar de att andra människor kommer in och deltar. Vi har åtminstone haft svårigheter att få vara med. Och det är en kamp som vi också måste föra hela tiden. Partierna måste för-

stå att i en demokrati måste man verkligen se till att få så stor uppslutning som möjligt. Det får inte bara handla om att det är de som är mest aktiva i ett parti som får sin röst hörd, utan alla. Och det är ju det vi håller på att bekämpa. Vi kan inte bekämpa uteslutning med mer uteslutning.

**EVA BJÖRKLUND:** En sista fråga jag tror vi behöver komma in på för att få det här klart för oss, är hur ni kämpar för att upprätthålla och utveckla revolutionen gentemot olika aggressioner. Det handlar inte bara om en politisk kamp, utan om att ni utsätts för aggression från högern gemensamt med högre makter, norrifrån tänker jag på. Vad är det för angrepp ni utsätts för? Och hur bekämpar ni det?

**BERNARDA HERRERA:** Ja, angrepp utsätts vi för. Vi har det ständigt hängande över huvudet, ett hot till och att mördar presidenten. Vi försöker verkligen sluta samman och skydda oss emot sådant. Framförallt är det i de breda folklagren och i medelklassen man sluter leden för att bekämpa hoten. Vår viktigaste ambassadör i världen är vår president, och det måste vi värna om. Att jag finns här har faktiskt med detta att göra. Att jag har möjlighet att informera världen om vad vi håller på med. I Venezuela har vi inte en diktatur som kan berättiga aggressioner som de du har talat om. För några månader sedan sa vår president att revolutionen går in i den anti-imperialistiska fasen. Vi måste alltså alla ta plats i denna kamp. Det är inte bara Hugo Chávez' liv som svävar i fara, utan hela den process som Venezuela gått in för är i fara. Det är en process som berör övriga Latinamerika också. Så att stärka sig ideologiskt är väldigt viktigt för att kunna bjuda motstånd. Det är en lavin vi måste klara av varje dag.

# Decentraliseringsreformer i Kerala

Kära vänner. Indien fick 1947 frihet från sin kolonialmakt. Innan dess hade Ghandi en fantastisk dröm om att det skulle vara ett fritt land. Han benämnde drömmen till suveränitet, en gåva. När det gällde att ta över efter kolonialmakten så tog man över politik och hela paketet. Man hade stora problem och kunde inte riktigt bestämma sig, och det kostade mycket. Samtidigt var man i försvaret inställd på att skapa till exempel atomvapen. Man genomförde tre krig med Pakistan. I många byar fick man vänster extremism och fundamentalism. Många människor dog av svält. På de före detta vänsterpartierna i landet kan man se hur den här processen har påverkat. Man har inte kunnat bekämpa partierna på högerkanten, som ledde till förödelsen vid den här tidpunkten.

Vi såg att man behövde få in befolkningen i direkt demokrati. Vi inbjöd och uppmärksammade de styrande på den här situationen, men vi misslyckades katastrofalt med att införa det här på nationell nivå. På grund av den politiska situation som rådde försökte man hantera situationen på bästa sätt och decentralisera makten och inbegripa folket i olika utvecklingsprojekt. Det fanns delar av Indien, till exempel i Kerala, där man hade en vänsterinriktad regering vid makten. Vi genomförde en decentralisering av makten 1996 i detta område. Man godkände en lag från Keralas lagstiftande församling. 1994 hade man befunnit sig i en väldigt besvärlig situation. Man fick inom regionen möjligheter på det här sättet att påverka situationen i Kerala. Man förstod från befolkningens sida betydelsen av att man kunde medverka i planeringsprocessen – Folkets planering. Det visade sig att från övre medelklassens sida hade man betänkligheter. Men man kan se att folkets planeringsprogram visat att man kunde se en ny form av styre och diskutera det här. Att ha en enda plattform och kunna komma fram med olika lösningar. Man försökte också få fram

Föredrag av Narayana Moorthy, journalist, aktiv i kommunistpartiet CPI, Kerala, Indien.

Från den internationella konferensen om Delta-gående Demokrati, organiserad av Vänsterns Internationella Forum tillsammans med ABF Stockholm och Centrum för Marxistiska Samhällsstudier 9 – 10 oktober, 2004. ABF-huset i Stockholm. Transkriberad av Stefan Sjöberg. Redigerad av Eva Björklund, America Vera-Zavala.

en process med eget självstyre och det är en pågående process även idag.

Jag vill förklara vad jag menar med det här. Vi talar om folkets planering i Kerala. Vanligtvis planerar man i Indien inom femårsplaner. Det är något man tagit över från före detta Sovjetunionen. Man har två olika typer av planeringsorgan. Ett centralt planeringsorgan och det andra är det statliga planeringsorganet. De arbetar tillsammans. Det finns federala regeringar som för fram förslagen till utveckling och förändring till den centrala nivån. Sedan kan man från den högsta statliga nivån anslå anslag för finansiering. Vi är nu i vårt arbete med den nionde femårsplanen.

Hur ser då situationen ut i Kerala? Man bestämde att anslagen man fått skulle användas via lokala autonoma planeringsområden. I den nionde femårsplanen har man avsatt anslag. Man talar om ett belopp på 50 miljarder rupier. Man vill att de lokala centrala planeringsråden ska använda medlen på ett nytt sätt. Man hade också till sin hjälp tekniska kommittéer, rådgivningskommittéer som skulle hjälpa till på det lokala planet och genomföra de här projekten. Men det visade sig ibland att det inte var tillräckligt och på lokal nivå visade det sig att styret i kommunerna var totalt förvirrade. Man hade en kaotisk situation. Efter en viss tidsperiod gav man i Kerala tillstånd att de lokala myndigheterna skulle försöka sig på inslag från andra självständiga organisationer och organ inom landet, inte externt.

Man ombads till exempel från nationella banker och annat att investera i regionen. Jag skulle också vilja påpeka en ytterligare viktig aspekt när det gäller folkets planering. Man kan säga att det som stått skrivet tidigare först blev verklighet när man genomfört det här med folkets planeringsprogram. Man kunde inte göra något tidigare på ett effektivt sätt på grund av att man inte hade bra anslag. Efter att man infört folkets planeringsprogram har man lyckats. Det visade sig att de lokala självstyrena hade stor makt och fick anslag från central nivå. Man kunde genomföra lokala idéer. För att förstå deltagandet på

lokal nivå hade man upprättat lokala självstyren. Lokala icke statliga organisationer, till exempel sportklubbar och kooperativ deltog, och vissa personer fick utbildning om hur man skulle genomföra projekten och hur man skulle kunna redogöra och ha redovisningsbarhet när det gällde projekten. Man fick också under viss tid utbildning på distriktsnivå. Man hade lokala resurspersoner som fick den här möjligheten. Man fick också stöd på till exempel media sidan, till exempel en lokalt finansierad tidning. Den har nu blivit ett slags officiellt organ för folkets planeringsmodell.

Vi har under den här tiden föreslagit ett antal olika utvecklingsprogram. Man har ifrågasatt frågan om fördelning av anslagen. Man sa att det berodde på till exempel en befolkningsstruktur som fanns i varje region. I början ledde det till problem. Sedan visade det sig att man behövde göra en uppdelning beroende på hur det såg ut i Kerala. Man ansåg att det lokala deltagandet var en ingångsfas. Det visade sig att man försökte genomföra ett system när det gällde beslutsfattande och så vidare. Man hade olika kommittéer där man ska bestämma genom omröstning eller enhällighet. Man ska ha rätt att få information till kommittéerna. Alla dokument och handlingar, avtal och så vidare, utom de som till exempel rör en specifik patient, anses vara offentliga handlingar enligt lagen. Man har som deltagare rätt att få tillgång till dokumenten. Det har visat sig vara en mycket kraftfull metod när det gäller att motarbeta korruption, den här insynen i offentliga handlingar.

När det gäller deltagande avseende budgeten, är det viktigt att se till att man får insyn från experter och godkännande från valda organ. Det gör att man inte fattar beslut på ett slumpmässigt sätt. Man måste använda olika urval av stödmottagare, man måste göra projekt formuleringar och följa specifika kriterier. Förslagen måste lämnas in skriftligt. Sedan ger man olika poäng på de olika kriterierna. Möjligheten finns för varje sökare att söka olika kurser. När det gäller till exempel tekniska sektioner tittar man på både statliga och icke statliga källor. Man ska också se till att inte överskatta olika bedömningsurval. Man

har också en slags redovisnings bedömning. Man har revisions team som arbetar på statlig nivå, som består av ingenjörer på hög nivå, som är utvalda på grund av att de har hög personlig integritet. Man kan se att de efterlever lagar och regler inom de här offentliga strukturerna. Man försöker se till att man följer de olika strukturerna inom de olika nivåerna och organen.

Efter att man blivit vald att ingå i någon av strukturerna måste man underteckna olika åtagande avtal. Vi har till exempel ansvar för infrastruktur, informationsteknologi, olika anställningsprojekt, en mängd olika stöd program. En viktig fråga är frågan om låneinstitut, då folk som har lånat av privata långivare har begått självmord efter att ha lånat för mycket pengar. Man har försökt ordna så att till exempel småbrukare kan undvika en mellan hand, man har gått samman i en slags gruppstruktur, för att låna pengar och undvika beroende av långivare. Det betyder att bönderna i Kerala nu till och med har möjlighet att förhandla gentemot multinationella företag. I exempelvis kaffeplanteringsområden har man kunnat genomföra förändringar. Vi har nu fått in ett annat parti vid makten i Kerala på politisk nivå, som inte är vänligt inställt mot kaffeplanteringssektorn.

Man har också dålig infrastruktur och har inte underhållit de dåligt konstruerade brittiska vägarna. Man har tidigare haft problem med byråkrati, inom de statliga organ som skött det här. Det har lett till mycket problem och korrupktion. Man har genom kontroll metoderna försökt få tag på de personer som varit inblandade i bedrägerierna.

När det gäller självstyret har de lokala sjukhusen ingått i strukturen. Man har inte ens haft ordentlig utbildning inom de här områdena. Under folkets planeringskampanj gav vi dessa institutioner ett nytt ansikte. Utbildade ungdomar undervisade barnen. De upplevde nya former av undervisning, som var annorlunda än regeringens gamla skolor. Globaliseringsprocessen i Indien har påverkat utbildnings sektorn på ett omfattande sätt. De som har pengar har störst tillgång till vidare utbildning. Har man inte pengar kommer man inte vidare till universitetsnivån.

Det är framförallt för de bättre bemedlade. Men inom ramen för självstyret började man bevilja olika sorters anslag till mindre bemedlade, från landsbygden och så vidare. Så att man kunde studera vidare. Man hade också andra stöd program. I vissa program får elever och studenter möjlighet att studera vidare. Det lokala styret anslog medel ur den egna budgeten. I vissa områden gav olika vänster organisationer och så vidare programmet sitt stöd, för att få bort hunger och utbilda fler barn.

Man har också gjort omfattande framsteg på andra områden under folkets planerings program. Keralas styrka när det gäller telekom, när det gäller att förbättra läs- och skrivkunnigheten har varit omfattande. Vi exporterar nu IT-relaterade produkter. Dyra kurser på IT-området anordnades, tillgängliga för människor. Man har investerat i nya IT-sändare, man har erbjudit billiga hårdvarukurser. Tusentals intresserade kom till IT centren och fick utbildning. Den utbildning de fick gav dem möjlighet att starta egna företag, att resa till Europa, USA och andra områden för att få jobb.

Keralas resultat på hälso- och sjukvårdsområdet ligger också mycket väl till, jämfört med andra indiska delstater. Men vi har haft problem med hög mobilitet, dåligt underhåll, brist på arbetskraft ute i landsbygdsområden och så vidare. Keralas egen sjukvårds system användes som ett sätt att sälja in området till turister. Efter planerings processen har det lokala självstyret nu börjat sätta fingret på problemen, även när det gäller hälso- och sjukvårdsområdet. Det skiljer sig också åt från by till by inom Kerala. Det finns hundratals olika statliga och lokala instanser. De resurser som fanns var helt otillräckliga för behoven. Självstyret tog det här på största allvar. Man inrättade hälso- och sjukvårdskommittéer för att gå igenom hälso- och sjukvårdsstrukturen på lokal nivå. Kommittéerna genomförde undersökningar på lokal nivå och avlade rapporter. Rapporterna visade mycket tydligt vilka åtgärder som krävdes, och gav goda resultat.

Under mars 2003 utbröt dengue feber i Kerala området. 332 fall av feber rapporterades i Kerala. Bara en månad tidigare hade flera hälso- och sjukvårds byrå påpekat i sina rapporter

att det förelåg en risk att feber skulle bryta ut. Med bistånd från delstatsregeringen vidtogs åtgärder. Såväl den privata sektorn som olika organisationer deltog i arbetet för att hantera utbrottet av feber. Hade man inte gjort det skulle antalet fall ha varit betydligt högre.

Genom folkets planeringsprogram har man alltså fått förbättringar. Kerala har legat väldigt högt när det gäller självmord de senaste åren. Varje dag är det ett antal personer som begår självmord. Folkets planeringsprocess har med hjälp av enskilda organisationer och andra instanser inrättat ett program för att förhindra människor som vill begå självmord. Kliniker som ger stöd åt människor var ett unikt projekt i Kerala. Det handlar också om att ge människor makt över sitt eget liv. Det är ett annat mål. Folkets planeringsprogram har gett prioritet åt kvinnor, särskilt mindre bemedlade. Man har tagit fram nya idéer. Man talar om familjens välfärd som ett begrepp. Man ville utrota den absoluta fattigdomen under en tio års period, genom aktiv lokal aktivitet. Inom ramen för självstyret, genom att underlätta för de fattiga att organisera sig, genom att kombinera själv hjälp med alla tillgängliga tjänster och instansers stöd. Så man får flera dimensioner parallellt och olika typer av fattigdom kan därmed avskaffas. Man ville alltså nå målet att hjälpa de fattiga så de kan organisera en samhällsbaserad organisation med utgångspunkt i självstyret.

Mikrofinans genom olika typer av kreditfaciliteter infördes. Ytterligare inkomstgenererande insatser infördes, framförallt när det gäller organisationer för de fattiga. Allt det här är verktyg som ingår i planeringsprocessen. För att programmet effektivt ska samla alla resurser var det oerhört viktigt att man hade lokalt baserade organisationer och samarbete. Grannskapsgrupper och så vidare som företräder familjer med inkomster under fattigdomsnivån. De olika problem gruppens medlemmar har diskuterades vid möten samtidigt som man tittade på hur man på olika sätt kan lösa situationen. Regeringstjänstemän bjöds också in till mötena för att förklara de olika program man drev från det hållet. Det här växer snabbt.

Vi har även informella banker som inrättas på människors trösklar bokstavligen. Det är ett sätt att ge gott stöd på mer indirekta sätt. Man kan till exempel se till att man kan få låna pengar i rättan tid, att man kan betala tillbaka varje vecka, att det sker med öppenhet och insyn, att det är behovsbaserade lån, att lånens utformning ska vara lämpliga för fattiga, att det inte kräver säkerheter eller garantier, och att krediten finns nära till hands. På det sättet kan man utveckla så kallade mikro företag. Det börjar ofta med låg risk, låg vinst och låg insats. När man väl kommit igång kan man gå från små insatser till lite större och då ökar även risken i motsvarande grad. Under svårare faser kan man, om man dessutom får rätt teknik, nå längre. Det gäller oavsett vilken teknisk nivå man har. Det kan handla om olika typer av livsmedel, madrasser, små radio apparater, allt sådant som säljs på lokala marknader. Man har fått mycket god respons från den lokala marknaden på detta.

Jag ska avsluta med den politiska effekten av folkets planerings program. Planerings processen har gett vänsterpartierna i Kerala en rejäl skjuts framåt. En del av högerpartierna som betraktar vänsterpartierna som rivaler har nu anslutit sig till programmet. En del av den muslimska ligan, en fundamentalistisk organisation, och Kerala Congress, ett annat höger parti, har till och med deltagit helhjärtat i programmet. De uppmanade sina anhängare att delta i planerings processen. Men på grund av politiska komplikationer är det så att kongress partiet som leder delstaten, höll sig borta ur processen. I de södra delarna av Kerala har man haft en del oro. Man saknar medel och en del av byråkraterna som inte vill lämna över makten till självstyret försöker destabilisera processen. Men vi försöker övervinna problemen. I nuläget försöker det styrande partiet, kongressen, destabilisera den högsta formen av deltagande demokrati genom att skapa överinstanser och övermyndigheter över det lokala självstyret. De vill döda de krafter och makter som verkar i självstyret. De försöker bilda tre myndigheter som kommer att ha tjänstemän som styr. De kommer att ge sig ut i byar och så vidare och vill få till stånd ytterligare fördelar. Men

i många fall i Kerala är det vänsterpartier vid makten lokalt. Man vill inte anpassa sig till kongresspartiets intentioner att skapa de här odemokratiska institutionerna. Vi väntar med spänning på fortsättningen.

**UTFRÅGARE: KALLE LARSSON, RIKSDAGSLEDAMOT VÄNSTERPARTIET.** Om vi då går vidare för att se vilka som deltar i de här mötena. Om vi pratar om en deltagande demokrati och det här är något som vi hört också i de andra presentationerna, vilka är det i praktiken som närvarar i kommittéer och möten? Du har sagt att alla tillåts att närvara. Är det till exempel många män som kvinnor närvarande? Har de en lika hög utbildningsnivå de som kommer? Får vem som helst komma?

**NARAYANA MOORTHY:** Alla får komma dit. Vanliga människor från olika delar av samhället. Människor kommer till bykommittéerna och samlas där. Det är säkerställt att alla får delta i bykommittéerna.

**KALLE LARSSON:** Du har pratat om fördelarna med det här systemet. Ni har förbättrat hälso- och sjukvårdssystemet. Ni har gjort mycket för att hjälpa den vanlige medborgaren. Vi har hört från din presentation att allting fungerat väldigt bra med det här programmet. Men jag skulle vilja veta vad som varit de största problemen ni stött på. Vilka har nackdelarna varit? Och vilka problem har ni fått hantera under den här processen?

**NARAYANA MOORTHY:** Mest problem har det varit med högerpartierna. De politiska partierna försökte i varje skede förhindra. Ibland var det lokala, men ibland var det även kongresspartiet som nu sitter i regeringsställning. Men med hjälp av befolkningen lyckades vi komma förbi de här problemen. För deltagandet var väldigt högt och jag har redan sagt att muslim league, det är alltså ett fundamentalistiskt parti som även kom med i Keralas nationalförsamling, de deltog även i vårt arbete.

För de ville inte tappa stödet de kunde få från befolkningen.  
Men kongresspartiet ingår inte i det här. De har helt enkelt hållit sig utanför de här kontakterna. Vi får se vad som händer inför nästkommande val om de då kommer att vända sig till oss.

# Globaliseringen utmanar demokratin - makten rör på sig

Det har alltid varit de som haft makten i sin hand som har skrivit reglerna, och skrivit om dem när det passat. Under 1900-talets välfärdskapitalism fanns det lagar på nationell nivå som reglerade till förmån för medborgarna (även om reglerna för kapitalet var gynnsamma även då). I den dagspolitiska debatten får vi ofta höra ordet avreglering. Lokalt som globalt ska avregleringar ske, eller så har de redan skett. Prepositionen *av* antyder att det är något som tas av, tas bort, försvinner – att reglerna upphör skulle kunna vara en slutsats av ordet avreglering. Ordet skulle inte kunna vara mer missvisande. Det som sker idag är en omreglering. Nya produktionssätt kräver nya regler. I inget fall handlar det om en avreglering – det är en omreglering vi ser som möjliggörs genom bristen på demokrati. Samtidigt begränsas människors rätt att gå en annan väg än den som de ledande stakat ut. Det inte enskilda händelser vi ser utan en struktur baserad på de nya reglerna. Det är viktigt att se att både det offentliga och det privata spelar enligt reglerna. Demokratiskt utformade regler skulle världens regeringar hävda, eftersom det är regler utformade, voterade och implementerade av just demokratiskt valda regeringar. Företagen bryter inte mot globala regler, de följer dem, i det här fallet, regler de själva skapat. Till skillnad från dem kan medborgare i många fall inte följa reglerna utan tvings bryta mot dem, när deras gener patenteras, när de inte får tillgång till medicin, när deras vatten säljs ut och deras fackliga rättigheter avskaffas. Nationella åtgärder för folkhälsan begränsas av globala avtal om patent. Det är inte längre svenska riksdagen eller det sydafrikanska parlamentet som bestämmer om vissa mediciner ska kopieras så att sjukdomar lättare kan bekämpas, WTO:s avtal om patent går före. En förändring måste börja där det är lättast,

Ur kapitel 3 i boken *Deltagande demokrati* av America Vera-Zavala, utgiven 2003 av Agora.

och eftersom vi inte kan utöva demokratisk makt över kapitalet och de transnationella företagen så återstår det att demokratisera de formellt representativa institutionerna, de lokala, nationella, regionala och globala.

Det är svårt att utöva demokratiskt inflytande över kapitalet. De finns två sätt: regler och beskattning. Samma sak gäller de transnationella företagen som man kan reglera, beskatta och utforma miljö- och social lagstiftning som begränsar deras agerande.

I dagens representativa parlamentariska demokrati röstar den stora majoriteten vart fjärde år och de som har makten i sina händer styr dagligen via sitt inflytande över kapital och storföretag. Det är omöjligt att ställa någon till svars, allt är hemligt i storföretagens värld; forskning, löner, pris på reklam, avtal. IMF och Världsbanken styrs enligt samma marknadsprinciper som ett aktiebolag – och det är ju tämligen känt att aktiebolag inte är speciellt demokratiska för dem som inte äger aktier.

En del hävdar konsumentmakt, att internationaliseringen innebär att människor i egenskap av konsumenter kan utöva makt genom att uppmärksamma när barnarbete används, när företag skitar ner vattnet eller luften, eller våldför sig på mänskliga rättigheter. De flesta av oss har säkert bojkottat någon vara, eller skrivit under på en namnlista mot ett företag. Jag förringar inte aktioner av den typen, enstaka händelser är viktiga att uppmärksammas, det väcker en nödvändig empati och kan tillfälligtvis pressa företagen att åtminstone förklara sig. Jag tror att den makt som konsumenten har är väldigt begränsad och kan på sin höjd vara ett komplement till beskattning, reglering och facklig organisering. De transnationella företagen agerar inte i brist på kunskap, de agerar efter det enda intresse de kan ha – vinstintresset.

I takt med att en neoliberalt inspirerade program appliceras överallt, förs en och samma politik i de flesta länder oavsett färg på regering. Det offentliga tar den ekonomiska risken och de transnationella företagen kammar hem vinsten. Det är en del av de nya reglerna för en global arbetsdelning. När vatten

privatiseras får det företag som köpt upp vattenverket göra vinst på det som våra skattepengar som byggt upp. Det är våra skattepengar som betalar för stora delar av den forskning som läkemedelsbolagen använder sig av när de tar fram nya mediciner. När krav ställs på att den offentliga sektorn ska privatiseras begränsas det samhällseliga inflytandet. Privatiseringar får således både en ideologisk och en praktisk politisk konsekvens. Den minskar medborgarnas inflytande över samhället. I Nord rivs välfärdskapitalismen ner, i Syd får den inte ens en chans att etableras. Hela världen ska göras till en handelsvara. Den neoliberala ideologin grundar sig på tanken om att stat och näringsliv bör vara åtskilda. Tesen är att ekonomin bör göras *oberoende* från politiska beslut och statligt inflytande. Genom att låta marknaden styra kommer samhället att bli bättre. Politiskt inflytande över ekonomiska beslut ses för det mesta som direkt skadlig.

Genom avregleringar och privatiseringar ska marknadens osynliga hand få sköta ekonomin. Och för varje gång en liten bit av det offentligt ägda blir privat tappar medborgaren det demokratiska inflytandet över detsamma.

För att ställa politiker till svars krävs det insyn i processen, att kräva rätt till öppenhet man har baserad på offentlighetsprincipen och om möjligheten att rösta om viktiga frågor. Offentlighetsprincipen är i praktiken satt ur spel i de flesta förhandlingar i internationella forum. Regeringen skyller på EU när de inte vill offentliggöra de av EU:s hemligstämplade dokument om GATS-avtalet. Handelskommissionär Pascal Lamy hänvisar till en tradition i handelsförhandlingar när han förklarar varför allt är hemligstämpelat. Vid kritik om brist på insyn och möjlighet att påverka hänvisar politiker ofta till det som de kallar för effektivitet. Effektivitet och förhandlingar i stängda rum går före öppenhet, insyn och möjlighet att påverka – från små kommuner i Sverige till WTO:s korridorer i Genève eller toppmötet i Cancun, september 2003. Detta gör det omöjligt för medborgare, rörelser och organisationer att påverka. Självgod nationella parlamentariker hävdar att så inte är fallet, att vi

svenskar är bättre, när det är uppenbart att den svenska budgetprocessen är lika hemlig som framtagandet av ett nytt avtal inom WTO.

Lagar måste kunna ändras utifrån rådande maktförhållanden i samhället. Det måste vara möjligt att märka skillnad mellan borgerligt- och vänsterstyre. Därför är alla typer av lagar och regler som slår fast en viss ekonomisk eller samhällelig modell som är omöjlig att förändra begränsningar av demokratin. Det ska inte stå i grundlagen vad den ekonomiska politiken har för övergripande målsättning, det ska inte vara omöjligt att bryta ingångna samhällskontrakt eller avtal och det ska inte heller vara omöjligt att ändra grundlagen. Det är meningen att lagar, däribland grundlagen, ska spegla nuvarande samhällen.

Om man tar ett maktfält idag, IMF, så är vi tillbaka i Romarrikets demokrati – de som äger mest bestämmer mest. Över 180 länder är medlemmar i IMF, men organisationsstrukturen och röstfördelningen garanterar de rikaste länderna flest röster, då IMF är uppbyggt på en ägandestruktur som innebär att de som äger flest andelar har flest röster. Därmed är systemet försäkrat mot alla former av förändring som kan komma från de fattigaste och innebära förändring för de rikaste länderna. För att vara med i Världsbanken måste man vara med i IMF och som medlem får landet röster enligt hur mycket pengar landet betalar. Demokratins princip om en man en röst, alternativt ett land en röst har här bytts ut mot en krona en röst. Det är marknadsprincipen som styr IMF och Världsbanken och deras maktstruktur har inte förändrats sedan de grundades i mitten på 1940-talet men samtidigt har deras makt ökat. Genom skuldkrisen och strukturanpassningsprogrammen överför IMF tillgångar från de allra fattigaste till de allra rikaste, länder, som företag, som människor.

Ett syfte med en demokratisering är att omfördela mer. Det är ingen slump att fungerande demokratier bygger på omfördelning och välfärd och att det är just de två sakerna som ställs som krav från demokratirörelser. Att kunna läsa och skriva, gå i skolan, ha tillgång till sjukvård och social omsorg är

förutsättningar för deltagande i en demokrati. När ojämlikhetsgraden är så hög som exempelvis i Brasilien är omfördelning alltid positivt för en majoritet av befolkningen. De allra flesta tjänar på en bättre utbildad arbetskraft, utbyggd kollektivtrafik, tillgång till sjukvård och i stort den utveckling omfördelning medför. Antagligen är det också därför som det finns en sådan tolerans när de fattigas makt över omfördelningen ökar. Jämlikheten är viktigt, för att inte säga avgörande för hur samhället fungerar. Frågan är hur mycket jämlikhet som eftersträvas.

Här går en väsentlig skillnad mellan olika politiska ideologier. Är det naturligt att det finns fattiga och rika eller är det ett system sprunget ur exploatering. Är de rika rika för att de fattiga är fattiga, spelar klyftorna någon roll? Är målet att alla ska vara jämlika? Konflikter uppstår när det skett en gradvis utjämning och det är fråga om att ta steg som leder till avgörande strukturella förändringar. Om omfördelning ökar nivån av trygghet i samhället så kan ett hot om för stor omfördelning innebära ett hot om repression från de ägandes sida. Oftast har de egendomsägande tillgång till statens repressiva organ, som polis och militär. Movimento Sem Terra MST, de jordlösas rörelse i Brasilien, bemöts ofta med våld när de ockuperar mark som ägs av stora jordägare som inte ens använder sin jord.

Den egendom som de egendomslösa får bestämma över är den offentliga. Den offentliga sektorn finansieras av allmänna medel med demokrati som metod eftersom det är genom folkliga val man bestämmer att det är ett sådant system man vill ha och hur man vill ha det. Demokrati är därmed det bästa sättet att bygga upp ett offentligt ägande och genom omfördelning, vanligtvis via skatter, begränsa de egendomsägandes makt. Nu sker det omregleringar och privatiseringar, och vård skola och omsorg är inte längre enbart offentligt ägt och det finns mängder med privatskolor, privata sjukhus och till och med privata vattenverk. Det offentligt ägda begränsas och de som förfogar över kapital, ekonomiskt liksom kulturellt, får ett ökat handlingsutrymme.

Domänen inskränks också. Budgettaken i svensk budgetförfarande är ett utmärkt exempel på det. Även om det finns pengar

att satsa i välfärd så har regeringen gjort en regel som säger att man inte får det. EMU konstruktionen bygger på den neoliberala tanken om att man måste skydda marknaden från folket. Ekonomin ska sköta sig själv. Därmed blir området som du och jag som deltar i demokratin får bestämma över mindre – själva möjligheten att föra en omfördelningspolitik svårare – inte för att pengar inte finns utan för att beslut om omfördelning inte får fattas.

Ser vi demokratin avskaffa sig själv genom att på olika sätt begränsa det folkliga inflytandet på så avgörande sätt och därmed låta människors politiska handlingsutrymme gå om intet? Det är demokratiskt valda regeringar som ger ökat politiskt handlingsutrymme till transnationella företag, till slutenhet och fattar beslut i sfärer där möjligheten att rösta eller ställa till svars inte finns. På det sättet skulle man väl kunna säga att demokratin avskaffar sig själv. Det som sker är en begränsning av den institutionella demokratis spelrum. Parlamenten får mindre makt, makt förflyttas in i stängda rum bortom möjligheten att påverka eller ställa till svars.

Maktöverföringen har skett genom politiska beslut. En del skulle uttrycka det som en anpassning till "verkligheten" och det är onekligen sant att folkvalda regeringar varit tillbakapressade av kapitalet de senaste åren. Däremot har ingen tvingat dem att genomföra beslut om förändringar av regler som gör det ännu lättare för kapital att pressa dem. De intressen som styr beslutet har varit storföretagens intressen och inte människors verklighet, för då hade nog politiken sett annorlunda ut. Folkvalda regeringar har ansett det av värde att överföra makt till regionala och globala institutioner. Själva förutsättningen för demokrati upphävs i och med globaliseringen – och samtidigt skapas möjligheterna för en ny demokrati att födas.

# Pariskommunen

Det finns egentligen inte *en* teoretisk skola för deltagande demokrati eller *en* stor teoretiker. Det finns olika teorier och teoretiker, som på olika sätt utvecklade tankar kring deltagande och demokrati – men sällan kring deltagande demokrati. Den deltagande demokratins praktik har alltid legat steget före dess teori och sällan har teorierna hunnit ikapp innan en ny praktik utvecklats. Så är det även idag. De erfarenheter som finns runt omkring i världen nu (se kapitel B och D) bygger mer på ett behov av att skapa en motvikt till neoliberalismen än på olika teoribildningar, de är sprungna ut behov och inte ur teorier.

Det finns vissa karaktärsdrag som sammanbinder dessa olika modeller, trots alla olikheter. Om man skulle titta på ett grannråd i Argentina 2003 så skulle man snabbt upptäcka att organisationsformen är lik den som beskrivs i Marx bok om Pariskommunen (citatet är långt men viktigt för att förstå hur Pariskommunen var organiserad och för att kunna se likheterna med tidigare och senare fallstudier i boken).

Kommunen bestod av ett slags stadsfullmäktige, valt genom allmän och lika rösträtt i stadens olika valdistrikt, ansvarigt inför väljarna som med kort varsel kunde återkalla dess mandat. Helt naturligt var majoriteten av dess medlemmar arbetare eller erkända representanter från arbetarklassen. Kommunen var avsedd att vara en arbetande organisation, inte en parlamentarisk sådan, verkställande och lagstiftande samtidigt.... Från kommunens medlemmar och neråt avlönades alla offentliga ämbeten och tjänster med *arbetarlöner*.... Sedan man väl befriat sig från den stående armén och polisen, den gamla överhetens fysiska maktredskap, tog Kommunen också itu med att bryta ner det andliga förtryckets verktyg, ”prästmakten”, genom att beröva kyrkorna deras världsliga egendom. ... Alla undervisningsanstalter öppnades för folket, utan några som helst avgifter och befriades samtidigt från all inblandning från kyrkans eller statens sida. ... Domstolarnas ämbetsmän skulle befrias från det skenbara oberoende som bara fungerat

Ur kapitel 3 i boken *Deltagande demokrati* av America Vera-Zavala, utgiven 2003 av Agora.

som en täckmantel för deras absoluta underdånighet,... Som alla andra offentliga tjänstemän skulle också domare och magistratpersoner väljas direkt av folket, vara ansvariga inför detta och kunna avsättas.... I ett första utkast till den landsomfattande organisation som Kommunen aldrig fick tid på sig att vidareutveckla, heter det uttryckligen att Kommunen skulle bli den politiska formen också för minsta lilla by, ... Sina gemensamma angelägenheter skulle landsbygdskommunerna ute i de olika distrikten sköta med hjälp av en delegatförsamling i distriktets centralort, och dessa distriktförsamlingar skulle sedan i sin tur sända ombud till nationaldelegationen i Paris, varvid varje delegat skulle kunna återkallas när som helst och också skulle vara bunden av sina väljares formella instruktioner.... Nationens enighet skulle ingalunda slås sönder, utan tvärtom organiseras genom den nya kommunförfattningen och förverkligas, genom att man krossade den statsmakt som påstod sig förkroppsliga denna enhet men ville vara oberoende av och överordnad nationen såsom sådan, trots att den bara var en parasitär utväxt på den. ... I stället för att man tidigare vart tredje eller vart sjätte år fått bestämma vilka medlemmar av den härskande klassen som skulle företräda och förtrampa folket i en riksdag, skulle den allmänna rösträtten nu tjäna människorna, som organiserat sig i kommuner, på samma sätt som den enskilda bestämmanderätten tjänar varje arbetsgivare när han skaffar arbetare, inspektörer och bokhållare till sitt företag. Och det är ju ett väl känt faktum att företagen, liksom individerna, i allmänhet väl känner till konsten att placera rätt man på rätt plats i det vanliga affärlivet, och att de, om de någon gång begår ett misstag, snabbt brukar rätta till detta. Medan å andra sidan ingenting kunde vara mer främmande för Kommunens anda än att ersätta den allmänna rösträtten med en hierarkisk investitur.<sup>1</sup>

## **Rådstanken**

Det finns många likheter mellan Pariskommunen och de fall av deltagande demokrati som jag har studerat och hört talas om. Hoppet om ett bättre samhälle och tron på att genom kamp och demokrati kunna genomföra en samhällsförändring som är grundläggande. Arbetarklassen som det revolutionära subjektet, och fler skikt som solidariserar sig och gör kampen till sin. I

Porto Alegre och Buenos Aires så har olika sociala grupper insett att de har gemensamma intressen och för en gemensam kamp så att det blir en mångfald som agerar. Demokratin organiseras på ett annat sätt, möten sker i råd, de representanter som väljs har bundna och återkallelliga mandat och i den mån de avlönas får de inte skilja sig för mycket från en normallön. De inför ett system som har som syfte att förändra den politiska kulturen till det bättre genom att föra den närmare människorna. Oavsett vilket prefix till råd som används; kvarters-, grann-, arbetar-, eller revolutionära råd så handlar det om sammanslutningar av människor som diskuterar generella problem och söker komma fram till gemensamma lösningar. Genom dessa möten ökar kunskapen om vilka problem samhället står inför, kollektivt föds idéer om lösningar, och tillsammans hjälps man åt att genomföra dem. När behov finns av organisering på annan nivå än den allra närmaste delegeras makt via ombud som får representera väl förankrade åsikter och inte har mandat för något annat än att framföra fattade beslut och återrapportera information. Direkt demokrati används när det är möjligt, val av ombud är vanligt.

Genom historien har det funnits olika exempel på experiment och erfarenheter i deltagande demokrati. Pariskommunen är ett sådant. Händelserna under några månader våren 1871 blev en viktig praktisk referens för Karl Marx, så viktig att han skrev en bok om Pariskommunen. Den ryska revolutionen 1917 är ett annat exempel. Tidigt i den ryska revolutionen var sovjeterna den demokratiska sfären där beslut fattades, tanken var att de skulle vara grunden för det revolutionära samhällsbyggandet. Så blev det inte, utan sovjeterna krossades av centralism, repression och otillräcklig tillit till folket. Ett avantgarde och inte en majoritet kom att styra i Sovjetunionen. Spanska inbördeskriget är ett annat exempel. En mängd beslut fattades i råd och visionen om samhället när kriget var slut byggde på deltagande demokrati modeller. Under Allendes socialistiska revolution i Chile praktiserades olika varianter på ett folkligt deltagande i den offentliga administrationen. Det fanns en flora av råd, som alla ingick i ett nätverk av folkligt deltagande

och bestämmande. Universitet, bostadsområden och fabriker skulle alla styras av de som agerade i de sfärerna.

Den stora skillnaden mellan Pariskommunen och de fall jag tittat på är att Pariskommunen var en väpnad revolution. Parisarna var beväpnade och konflikten mellan klasser drogs till sin spets. Inget av de fall jag tar upp i min bok utgår från väpnad kamp, eller än mindre tanken på en väpnad revolution. En annan skillnad är kravet på total samhällsomvandling. Allt skulle göras om från grunden. Inget av det gamla skulle vara kvar. Den klassiska teorin går ut på ett antingen eller tänkande – antingen slår den deltagande demokratin ut den representativa eller tvärtom. Och den är frestande för revolutionsromantiker. Om man tittar på PT-modellen så hade de en idé om att införa folkliga råd i ett normalt läge parallellt till de övriga institutionerna – inte i en revolutionär situation. Hotet blir mindre, men resultatet på kort sikt beträffande omfördelning blir högre än exempelvis grannråden i Argentina, som lika fullt inte befann sig i en revolutionär utan snarare i en kris-situation. Repressionen krossade Pariskommunen, försök har gjorts att med våld kväva demokratierna i Porto Alegre, Buenos Aires och Palestina. Så hotfullt kan kravet på att alla ska bestämma upplevas.

En del resonerar för deltagande demokrati utifrån ett närhetsargument. För Rousseau, anhängarna av Pariskommunen, råds-socialister<sup>2</sup>, situationisterna<sup>3</sup>, och de inom vänstern som har anslutit sig till självförvaltaridealet och otaliga fler har det funnits tankar om att demokrati är något som i synnerhet fungerar i liten skala. Utifrån denna tanke har teoretiska modeller skissats, förslag lagts fram och samhället kritiserats. Rousseau trodde att man endast i små nationer kunde ha en fungerande demokrati, och idealet var att skapa ännu mindre samhällen. Rådssocialister som var starka på 1930 och 40-tal utvecklade olika organisationsmodeller för hur industriarbetarklassen skulle utöka sin makt och sitt självbestämmande på arbetsplatsen, målsättningen då var att ta över produktionen. Att överta produktionen är högst aktuellt än idag, i Argentina har flera hundra fabriker

övertagits av arbetare, i Degerfors fanns det sådana förslag i början på 90-talet.<sup>4</sup> Det finns goda exempel på nya ägarstrukturer, organisationsmodeller och förbättrad situation för arbetare efter att produktionen tagits över. Däremot har jag svårt att se några bevis för att ett nära eller långt-borta ägande skulle spela så stor roll. Tesen om att ägandet blivit ansiktslöst och därmed känslöst tycker inte jag stämmer om man går tillbaka till tiden före arbetarrörelsen då exploateringen var fruktansvärd, och hade ett ansikte – storgodsägaren eller brukspatronen på orten. Självförvaltningstanken bygger på att man kan producera och konsumera nära. Samtliga av dessa teorier verkar mena att det finns ett egenvärde i närheten, platsen där man odlar är också platsen där man fattar beslut och platsen där man lever. Här finns det en farlig romantisering av småskalighet som lätt övergår i teknikfientlighet och i anspelningar om att det skulle vara bättre förr. Själv anser jag att alla former av romantisering kring det småskaliga kraftigt bör motas, både teknikfientlighet och ett moraliserande gör-allt-själv ideal skrämmer, med rätta, bort människor.

Varenda gång en lokal händelse blir en global angelägenhet tack vare opinionsbildning och debatt, varje gång ett globalt avtal fördröjs eller delvis eller helt stoppas, varje gång en regel skapas på global nivå där människors och inte företags behov står i centrum så sker det genom en kamp mellan en globalisering underifrån och en globalisering ovanifrån. Av de deltagande demokratierfarenheter som jag har läst om och studerat är samtliga processer som startar underifrån och som etablerat sig som motvikter till de sfärer där makten återfunnits. Pariskommunen skapade en motvikt till de härskande i Frankrike, Stadskongressen i Belem skapar en motvikt till globaliseringen. Stadskongressen i Belem är varken bättre eller mer omfattande än Pariskommunen. Sammanhanget är ett annat, lokalt fattade beslut får återverkningar på andra nivåer och på andra sätt nu än för 100 år sedan. Lokala händelser och beslut i Belem kan i vissa fall få globala återverkningar. Om kommunen bestämmer sig för att vägra privatisera vattnet är det IMF man går emot och inte främst ett kommunalt eller nationellt beslut. Skapandet av

motvikter alstrar friktioner som uppträder parallellt och delvis interagerar. Byggandet av parallellmakter innebär att konflikten mellan en demokratisering underifrån och en globalisering ovanifrån fortsätter. Om grunden till konflikten är en avdemokratisering som bl.a. tar sig uttryck i en förtroendeklyfta så fortsätter den här klyftan bara att vidgas. Desto djupare den blir desto svårare blir det för de båda sidorna att kommunicera. Samtidigt möts de två tendenserna i skärningspunkten mellan globaliseringen underifrån och ovanifrån och skapar krockar. Dessa krockar formar globaliseringen. Det är en av många saker som Porto Alegre får symbolisera. Att från lokal nivå forma ett globalt skeende. En annan sak som händer i Porto Alegre och i andra fall av deltagande demokrati är att själva demokratin värderas högt och kan i deras ögon aldrig sättas på undantag. Det är annars något som de flesta andra samhällsmodellerna har misslyckats med. Både realsocialismen och den liberala välfärdskapitalismen misslyckades på grund av demokrati – eller mer korrekt – eftersom demokrati varken utformades brett eller prioriterades högst. Realsocialismen misslyckades med att erkänna rättigheter som rösträtt, organisationsfrihet och yttrandefrihet. Liberalismen har aldrig löst problemet med att det finns en konflikt mellan demokrati och det ensidiga försvarandet av privat äganderätt. De skapar system oförmögna att tillgodosätta människors mest grundläggande behov samtidigt som de försäkrar de redan förmögna ännu mer rikedom och makt. Det är inte förvånande att det växer fram nya modeller. Kanske kommer exempel som den Deltagande Budgeten i Porto Alegre få samma betydelse för vår tids teoretiker och aktivister som Pariskommunen fick för Marx och hans medarbetare.

1. Pariskommunen s 55, 56, 57.

2. Det finns åtskilliga böcker om deltagande demokrati, inte minst från 60-talet då den så kallade nya vänstern hade detta på sin dagordning. Carole Pateman *Participation and Democratic Theory*, Kaj Håkansson *Socialism som självtyre*. Nyare böcker är Hilary Wainwrights bok *Reclaim the State*, och Judy Rebicks bok *Imagine Democracy*.

3. Guy Debord *Skådespelsamhället*.

4. Makt och ägandekonzentration, arbetet och produktionen kräver minst en bok för sig, jag har i denna bok valt att inte ta upp dessa frågor. Det finns en uppsjö av böcker om dessa frågor, några aktuella är CH Hermanssons bok *Makten över ägandet*, en intressant reportagebok om Degerfors – *Stälbad till döds* är skriven av Rolf Jansson. *No Logo* måste omnämnas här igen, då den tar upp makt och ägande på global nivå. Två andra böcker behandlar förruttnelsen och bristen på demokrati i de transnationella företagens värld, Vijay Prashad *Fat Cats and Running Dogs, the Enron stage of capitalism* och Greg Palast *The best democracy money can buy*.